

Zinaida Bolea, *Problema narcisistă și relația cu Celălalt în traumatismul asociat fenomenului deportărilor din RSS Moldovenească*, ediția a 2-a, rev. și ad. Chișinău: Ed. Lexon-Prim, 2025, 217 p. ISBN: 978-9975-173-52-0

Monografia *Problema narcisistă și relația cu Celălalt în traumatismul asociat fenomenului deportărilor din RSS Moldovenească*, Chișinău: Ed. Lexon-Prim, 2025, 217 p., semnată de dr. hab. Zinaida Bolea, reprezintă un text și un concept științific valoros în domeniul cercetării *fenomenului totalitar* prin elucidarea aspectelor psiho-sociale caracteristice acestuia. Continuând demersul științific, demarat în cadrul cercetărilor pentru teza de habilitat în psihologie generală și psihologie socială cu titlul *Dimensiuni psihosociale și psihanalitice ale fenomenului deportărilor din RSSM*, lucrarea de față prezintă a II-a ediție, revăzută și adăugită.

Subiectul de cercetare prezentat de dr. hab. Zinaida Bolea în paginile acestei lucrări de pionierat, în egală măsură consistentă și valoroasă, completează un hiatus existent în istoriografia românească la tema fenomenului totalitar. Autoarea vine cu teoretizări și elaborări de concepte asupra valorificării memoriei istorice, cu precădere a memoriei victimelor deportărilor din RSS Moldovenească, reflectând asupra perspectivelor psihanalitice privind fenomenul traumei istorice, abordării narcisismului și alterității din perspectivă psihanalitică, elucidării epistemologiei psihanalitice adaptată științelor socioumainiste. Întrucât lucrarea este o cercetare calitativă, ținem să menționăm cu precădere conceptele centrale – *traumatism narcisic* și *traumatism relațional*, care sunt prezentate printr-o riguroasă argumentare, astfel oferind posibilitatea cititorului de a-și crea o reprezentare extinsă asupra a ceea ce înseamnă *traumatismul asociat deportărilor din RSS Moldovenească*.

Este important de menționat caracterul interdisciplinar al demersului autoarei, tema deportărilor staliniste solicitând, mai ales în ultimii ani, extinderea orizonturilor de cercetare prin studii complexe, interdisciplinare. Comunitatea istoricilor a fost în așteptarea unei lucrări care, venind din alt domeniu socio-uman, să elucideze fenomenul dincolo de dimensiunea cronologico-recuperatorie a istoriei deportărilor staliniste și care să aducă în atenția cercetătorilor fenomenologia trăirilor umane specifică acestui cadru tematic. Perspectiva psihanalitică valorificată în lucrare vine cu multe clarificări referitoare asupra caracteristicilor fenomenelor represive. De exemplu: felul în care este validată memoria traumatică în cazul deportărilor din RSS Moldovenească și care sunt strategiile tăcerii asupra fenomenului deportărilor; care este problematica narcisică în traumatismul asociat deportărilor din RSS Moldovenească, fenomen elucidat prin componentele sale discursive și operaționale; care este relația cu Celălalt în traumatismul asociat deportărilor staliniste; cum are loc elaborarea traumatismului istoric prin doliu și reconciliere. La acestea și la alte întrebări autoarea oferă răspunsuri formulate dintr-o perspectivă psihanalitică și psihosocială.

O temă importantă abordată în această lucrare este cea referitoare la interpretările și ipotezele persoanelor deportate privind cauzele deportărilor staliniste din RSS Moldovenească. În acest sens, autoarea dezvăluie, cu elaborată rigoare științifică, semnificațiile acestei interpretări. De exemplu, pentru cazul atestării frecvente în mărturiile persoanelor deportate a tematicii trădării de către consăteni ca urmare a invidiei, autoarea dr. hab. Zinaida Bolea schimbă poziția acestei

ipoteze populare întrucât consideră că invidia umană nu poate fi un *factor etiologic central* în declanșarea unui fenomen represiv. Așa cum relevă rezultatele cercetării prezentate în carte, un fenomen totalitar-represiv este determinat de ideologia totalitară, iar animozitățile și vulnerabilitățile sunt utilizate plener de această mașinărie întru atingerea obiectivelor propuse. Și, în acest context, este evidentă necesitatea implicării unui specialist din domeniul Psihologiei, pasibil să analizeze și să clarifice aceste tematici delicate pe care le regăsim în discursul comunitar. Așa cum indică demersul autoarei, ideologia totalitar-stalinistă a intenționat să valorifice diferențele economice și sociale între oameni și să construiască în interiorul comunității animozități, tensiuni, trădări între cei desemnați „culaci” și „dușmani ai poporului” și cei desemnați ulterior de către persoanele deportate „trădători”, „turnători”, „golani”. În interpretarea acestor realități, autoarea pornește de la concepția că întreaga populație a Basarabiei a fost victimă a fenomenului represiv, inclusiv cei care au fost incluși în grupul turnătorilor, întrucât aceste persoane cu certitudine pot fi considerate victime ale manipulării și șantajului într-un context de maximă violență socială. Fără această elucidare nu putem asigura procedura reconcilierii în societatea de astăzi din Republica Moldova, fapt care indică fără echivoc asupra valoroaselor elaborări prezentate în studiul dnei dr. hab. Zinaida Bolea.

Autoarea a pus în fața publicului o cercetare valoroasă cu privire la istoria recentă a societății din Republica Moldova, care validează experiența traumatică a supraviețuitorilor deportărilor staliniste și, respectiv, facilitează travaliul de elaborare a traumei. Elaborările teoretice și metodologice valoroase, conceptele de pionierat, precum și bibliografia riguroasă, anexele, indicii de nume definitivează o cercetare interdisciplinară realizată cu metodă și acribie științifică. Studiul nu doar că întrește armonios discursul istoriografic recent la tema studierii fenomenului represiv totalitar-comunist, dar mai important permite cititorului să-și extindă reprezentările asupra fenomenelor represive, experienței umane, mecanismelor psihice care influențează masiv grupul și individul.

Cu certitudinea că lucrarea va deveni parte integră din istoriografia națională și o contribuție înalt apreciată de comunitate științifică internațională. Prin urmare, recomandăm cu căldură această lucrare publicului consacrat din comunitatea academică, dar și publicului larg din varii domenii. Așa cum menționează însăși autoarea, „tindem să credem că prezenta monografie extinde semnificativ resorturile gândirii fenomenelor social-politice și reușește să convingă cititorul că gândirea condiției umane și sociale nu reprezintă un dat, ci implică efort continuu, concretizat nu doar în raționamente cognitive, ci și în raportarea permanentă la Celălalt, întrucât respectul reciproc, toleranța, empatia, solidaritatea reprezintă resursele psihice și morale care asigură mecanismele democratice operaționalizate la nivel de instituții și state.” Personal, am preluat din această lucrare în mod special sintagmele de *proces al traumei* și *travaliu al doliului*, întrucât sunt de acord cu autoarea că noi asta facem prin cercetările și activitățile la tema memoriei istorice: construim un proces al traumei și ținem doliu pentru trecutul nostru totalitar.

Ludmila D. COJOCARU,
dr., conf. univ., cerc. șt. coordonator
Muzeul Național de Istorie a Moldovei